

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.10:343.13

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.25>

О. А. Воробчак

*аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-3974-4408*

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ДЕЛЕГУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Актуальність теми статті зумовлена тим, що в доктрині кримінального процесу делегування процесуальних повноважень пов'язується з наданням слідчим, прокурором доручень або передачею повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури на підставі п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК. Проте, проблематика виокремлення видів делегування процесуальних повноважень і здійснення їх класифікації предметом самостійного дослідження не була. Це зумовило постановку як мети статті здійснення класифікації видів делегування процесуальних повноважень у кримінальному провадженні.

Встановлено, що теоретична значимість класифікації видів делегування процесуальних повноважень полягає в тому, що вона поглиблює пізнання змісту кожного з них і дозволяє напрацювати методичні рекомендації щодо передачі процесуальних повноважень за допомогою окремих видів делегування. Практична значимість їх класифікації полягає в тому, що її застосування забезпечує здійснення делегування процесуальних повноважень з урахуванням особливостей, притаманних кожному з його видів.

Обґрунтовано, що види делегування процесуальних повноважень підлягають структуруванню на певні групи за декількома класифікаційними критеріями, сукупне використання яких дозволить розкрити одні й ті самі види делегування процесуальних повноважень з точки зору різних аспектів, що відображають ті або інші сторони його здійснення.

Доведено доцільність структурування видів делегування процесуальних повноважень за такими класифікаційними критеріями: 1) за способом делегування процесуальних повноважень: делегування на підставі закону; делегування на підставі процесуального рішення делегуючого суб'єкта; 2) за взаємозв'язком учасників кримінального провадження, процесуальні повноваження яких делегуються: делегування за вертикаллю; делегування за горизонталлю; 3) за особливостями порядку кримінального провадження, в якому делегуються процесуальні повноваження: делегування у кримінальному провадженні, що здійснюється в загальному порядку; делегування у кримінальному провадженні, яке здійснюється з урахуванням притаманних йому особливостей, визначених нормами кримінального процесуального закону.

Ключові слова: процесуальні повноваження, делегування процесуальних повноважень, процесуальні повноваження.

Vorobchak O. A. CLASSIFICATION OF DELEGATED PROCEDURAL POWERS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The relevance of the topic of the article is due to the fact that in the doctrine of criminal procedure the delegation of procedural powers is associated either with the investigator or the prosecutor giving instructions or transferring the powers of the investigating judge to the head of the prosecution authority pursuant to paragraph 2 of Part 1 of Article 615 of the CPC of Ukraine. However, the issue of distinguishing the types of delegation of procedural powers and their classification has not been the subject of an independent study. This has led to the purpose of the article to classify the types of delegation of procedural powers in criminal proceedings.

It is established that the theoretical significance of the classification of types of delegation of procedural powers is that it deepens the knowledge of the content of each of them and allows developing methodological recommendations for the transfer of procedural powers by means of certain types of delegation. The practical significance of their classification lies in the fact that its application ensures the delegation of procedural powers with due regard for the peculiarities inherent in each of its types.

It is substantiated that the types of delegation of procedural powers are subject to structuring into certain groups according to several classification criteria, the combined use of which will allow disclosing the same types of delegation of procedural powers from the perspective of various aspects reflecting certain aspects of its implementation.

The author proves the expediency of structuring the types of delegation of procedural powers by the following classification criteria 1) by the method of delegation of procedural powers: delegation on the basis of law; delegation on the basis of a procedural decision of the delegating entity; 2) by the relationship of participants to criminal proceedings whose procedural powers are delegated: vertical delegation; horizontal delegation; 3) by the peculiarities of the procedure of criminal proceedings in which procedural powers are delegated: delegation

in criminal proceedings carried out in accordance with the general procedure; delegation in criminal proceedings carried out with due regard for its inherent peculiarities determined by the provisions of the criminal procedural law.

Key words: evidence, reliability of evidence, ensuring the reliability of evidence, procedural guarantees, guarantees of reliability of evidence.

Постановка проблеми. Багатоманітність видів делегування процесуальних повноважень і притаманність кожному з них певних особливостей, що ґрунтуються на його предметі або специфіці механізму передачі відповідних процесуальних повноважень, вказує на доцільність звернення до класифікації видів їх делегування. Необхідність структурування видів делегування процесуальних повноважень є невід'ємною вимогою застосування системного підходу до їх дослідження як об'єкта пізнання, що забезпечує послідовний поділ відповідних видів на певні класифікаційні групи. Теоретична значимість класифікації видів делегування процесуальних повноважень полягає в тому, що вона поглиблює пізнання змісту кожного з них і дозволяє напрацювати методичні рекомендації щодо передачі процесуальних повноважень за допомогою окремих видів делегування. Практична значимість їх класифікації полягає в тому, що її застосування забезпечує здійснення делегування процесуальних повноважень з урахуванням особливостей, притаманних кожному з його видів.

Аналіз наукової літератури та невирішені раніше питання. У доктрині кримінального процесу делегування процесуальних повноважень пов'язується або з наданням слідчим, прокурором доручень [1; 2], або передачею повноважень слідчого судді керівнику органу прокуратури на підставі п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК [3]. Проте, проблематика виокремлення видів делегування процесуальних повноважень і здійснення їх класифікації предметом самостійного дослідження не була.

Метою статті є здійснення класифікації видів делегування процесуальних повноважень у кримінальному провадженні за різними класифікаційними критеріями.

Виклад основного матеріалу. Види делегування процесуальних повноважень підлягають структуруванню на певні групи за декількома класифікаційними критеріями, сукупне використання яких дозволить розкрити одні й ті самі види делегування процесуальних повноважень з точки зору різних аспектів, що відображають ті або інші сторони його здійснення.

За способом делегування процесуальних повноважень його види поділяються на дві групи: 1) делегування на підставі закону; 2) делегування на підставі процесуального рішення делегуючого суб'єкта.

Перша група включає види делегування процесуальних повноважень, за яких воно здійснюється з огляду на нормативні приписи про покладення

виконання обов'язків одного учасника кримінального провадження на іншого за наявності умов, визначених нормами кримінального процесуального закону. До цієї групи належать такі види делегування процесуальних повноважень: делегування повноважень керівника органу дізнання керівнику органу досудового розслідування (п. 7-1 ч. 1 ст. 3 КПК), у тому числі щодо визначення дізнавача, який здійснюватиме досудове розслідування (ч. 1 ст. 214 КПК); делегування повноважень судового розпорядника секретарю судового засідання (ч. 4 ст. 74 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень слідчого судді, передбачених ст. ст. 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 КПК, а також його повноважень щодо продовження строку тримання під вартою керівнику відповідного органу прокуратури (абз. 5 ч. 1 і ч. 2 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень слідчого судді щодо розгляду скарг на будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, слідчого, прийняті або вчинені ним на виконання повноважень, визначених ст. 615 КПК, слідчому судді іншого суду, ніж той, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 4 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень щодо розгляду обвинувальних актів, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотань про звільнення особи від кримінальної відповідальності іншим судам, ніж ті, в межах територіальної юрисдикції яких вчинено кримінальне правопорушення (ч. 9 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень щодо розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження слідчим суддям іншого суду, ніж той, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 3 ст. 615-1 КПК); делегування в ході співробітництва з МКС прокурору МКС та уповноваженим ним працівникам МКС виконання процесуальних дій на території України (ч. ч. 1 і 2 ст. 624 КПК); делегування під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану повноважень слідчого судді щодо надання дозволу на тимчасовий доступ до окремих речей і документів прокурору за погодженням з керівником прокуратури (п. 20-7 Перехідних положень КПК) [4].

Другу групу складають види делегування процесуальних повноважень, за яких неодмінною умовою їх передачі є волевиявлення делегуючого суб'єкта, відображене у відповідному процесуальному рішенні (дорученні або постанові залежно

від виду делегування). Цією групою охоплюються такі види делегування процесуальних повноважень: доручення прокурором відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК); доручення Генеральним прокурором (особою, яка виконує його обов'язки), керівником обласної прокуратури, їх першими заступниками і заступниками здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу (ч. 5 ст. 36 КПК); доручення слідчим відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а дізнавачем – проведення таких дій у випадках, установлених цим Кодексом (п. 3 ч. 2 ст. 40 і п. 3 ч. 2 ст. 40-1 КПК); доручення слідчим, прокурором проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, такому органу досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК); доручення прокурором слідчому здійснення письмового повідомлення про тимчасове обмеження конституційних прав осіб під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 253 КПК); доручення прокурором слідчому забезпечення збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту, щодо яких прокурор має намір використати їх під час судового розгляду як доказ (ст. 259 КПК); доручення слідчим, прокурором здійснення розшуку підозрюваного оперативним підрозділам (ч. 3 ст. 281 КПК); доручення прокурором слідчому здійснення повідомлення відповідних учасників кримінального провадження про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування (ч. ч. 1 і 2 ст. 290 КПК); доручення Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора), його заступником, керівником обласної прокуратури іншим прокурорам здійснення письмового повідомлення про підозру особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження (ч. 2 ст. 481 КПК); доручення центральним органом України (у розумінні п. 6 ст. 541 КПК) відповідній обласній прокуратурі проведення екстрадиційної перевірки обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (ч. 1 ст. 587 КПК) [4].

За взаємозв'язком учасників кримінального провадження, процесуальні повноваження яких делегуються, види делегування поділяються на дві групи: 1) делегування за вертикаллю; 2) делегування за горизонталлю.

Перша група включає види делегування, за яких процесуальні повноваження передають-

ся учаснику кримінального провадження, який з огляду на вимоги КПК (наприклад, ч. 4 ст. 40 КПК) перебуває у підпорядкуванні того учасника, який їх делегує. До цієї групи входять такі види делегування процесуальних повноважень: доручення прокурором відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК); доручення Генеральним прокурором (особою, яка виконує його обов'язки), керівником обласної прокуратури, їх першими заступниками і заступниками здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу (ч. 5 ст. 36 КПК); доручення слідчим відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а дізнавачем – проведення таких дій у випадках, установлених цим Кодексом (п. 3 ч. 2 ст. 40 і п. 3 ч. 2 ст. 40-1 КПК); доручення прокурором слідчому здійснення письмового повідомлення про тимчасове обмеження конституційних прав осіб під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 253 КПК); доручення прокурором слідчому забезпечення збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту, щодо яких прокурор має намір використати їх під час судового розгляду як доказ (ст. 259 КПК); доручення слідчим, прокурором здійснення розшуку підозрюваного оперативним підрозділам (ч. 3 ст. 281 КПК); доручення прокурором слідчому здійснення повідомлення відповідних учасників кримінального провадження про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування (ч. ч. 1 і 2 ст. 290 КПК); доручення Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора), його заступником, керівником обласної прокуратури іншим прокурорам здійснення письмового повідомлення про підозру особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження (ч. 2 ст. 481 КПК); доручення центральним органом України (у розумінні п. 6 ст. 541 КПК) відповідній обласній прокуратурі проведення екстрадиційної перевірки обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (ч. 1 ст. 587 КПК) [4].

Другу групу складають види делегування процесуальних повноважень, за яких їх передача відбувається між рівнозначними учасниками кримінального провадження або його учасниками, які володіють різним процесуальним статусом, але не перебувають у підпорядкуванні один в одного. Цією групою охоплюються такі види делегування процесуальних повноважень: делегування повноважень керівника органу дізнання керівнику

органу досудового розслідування (п. 7-1 ч. 1 ст. 3 КПК), у тому числі щодо визначення дізнавача, який здійснюватиме досудове розслідування (ч. 1 ст. 214 КПК); делегування повноважень судового розпорядника секретарю судового засідання (ч. 4 ст. 74 КПК); доручення слідчим, прокурором проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, такому органу досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень слідчого судді, передбачених ст. ст. 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 КПК, а також його повноважень щодо продовження строку тримання під вартою керівнику відповідного органу прокуратури (абз. 5 ч. 1 і ч. 2 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень слідчого судді щодо розгляду скарг на будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, слідчого, прийняті або вчинені ним на виконання повноважень, визначених ст. 615 КПК, слідчому судді іншого суду, ніж той, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 4 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень щодо розгляду обвинувальних актів, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотань про звільнення особи від кримінальної відповідальності іншим судам, ніж ті, в межах територіальної юрисдикції яких вчинено кримінальне правопорушення (ч. 9 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень щодо розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження слідчим суддям іншого суду, ніж той, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 3 ст. 615-1 КПК); делегування в ході співробітництва з МКС прокурору МКС та уповноваженим ним працівникам МКС виконання процесуальних дій на території України (ч. ч. 1 і 2 ст. 624 КПК); делегування під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану повноважень слідчого судді щодо надання дозволу на тимчасовий доступ до окремих речей і документів прокурору за погодженням з керівником прокуратури (п. 20-7 перехідних положень КПК) [4].

За особливостями порядку кримінального провадження, в якому делегуються процесуальні повноваження, їх види можна класифікувати на дві групи: 1) делегування у кримінальному провадженні, що здійснюється в загальному порядку; 2) делегування у кримінальному провадженні, яке здійснюється з урахуванням притаманних йому особливостей, визначених нормами кримінального процесуального закону.

До першої групи входять види делегування процесуальних повноважень, які підлягають здійс-

ненню в будь-якому кримінальному провадженні незалежно від його особливостей, визначених нормами кримінального процесуального закону. Цю групу складають такі види делегування процесуальних повноважень: делегування повноважень керівника органу дізнання керівнику органу досудового розслідування (п. 7-1 ч. 1 ст. 3 КПК), у тому числі щодо визначення дізнавача, який здійснюватиме досудове розслідування (ч. 1 ст. 214 КПК); доручення прокурором відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК); доручення Генеральним прокурором (особою, яка виконує його обов'язки), керівником обласної прокуратури, їх першими заступниками і заступниками здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу (ч. 5 ст. 36 КПК); доручення слідчим відповідним оперативним підрозділам проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а дізнавачем – проведення таких дій у випадках, установлених цим Кодексом (п. 3 ч. 2 ст. 40 і п. 3 ч. 2 ст. 40-1 КПК); делегування повноважень судового розпорядника секретарю судового засідання (ч. 4 ст. 74 КПК); доручення слідчим, прокурором проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, такому органу досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК); доручення прокурором слідчому здійснення письмового повідомлення про тимчасове обмеження конституційних прав осіб під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 253 КПК); доручення прокурором слідчому забезпечення збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту, щодо яких прокурор має намір використати їх під час судового розгляду як доказ (ст. 259 КПК); доручення слідчим, прокурором здійснення розшуку підозрюваного оперативним підрозділам (ч. 3 ст. 281 КПК); доручення прокурором слідчому здійснення повідомлення відповідних учасників кримінального провадження про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування (ч. ч. 1 і 2 ст. 290 КПК) [4].

Друга група включає види делегування, за яких здійснення делегування процесуальних повноважень зумовлене особливостями кримінального провадження, визначеними нормами кримінального процесуального закону (зокрема, його здійсненням щодо окремої категорії осіб, під час дії надзвичайного або воєнного стану, здійсненням міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, в тому числі з МКС).

До цієї групи видів делегування процесуальних повноважень належать: доручення Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора), його заступником, керівником обласної прокуратури іншим прокурорам здійснення письмового повідомлення про підозру особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження (ч. 2 ст. 481 КПК); доручення центральним органом України (у розумінні п. 6 ст. 541 КПК) відповідній обласній прокуратурі проведення екстрадиційної перевірки обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (ч. 1 ст. 587 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень слідчого судді, передбачених ст. ст. 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 КПК, а також його повноважень щодо продовження строку тримання під вартою керівнику відповідного органу прокуратури (абз. 5 ч. 1 і ч. 2 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень слідчого судді щодо розгляду скарг на будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, слідчого, прийняті або вчинені ним на виконання повноважень, визначених ст. 615 КПК, слідчому судді іншого суду, ніж той, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 4 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень щодо розгляду обвинувальних актів, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотань про звільнення особи від кримінальної відповідальності іншим судам, ніж ті, в межах територіальної юрисдикції яких вчинено кримінальне правопорушення (ч. 9 ст. 615 КПК); делегування в умовах воєнного стану повноважень щодо розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження слідчим суддям іншого суду, ніж той, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 3 ст. 615-1 КПК); делегування в ході співробітництва з МКС прокурору МКС та уповноваженим ним працівникам МКС виконання процесуальних дій на території України (ч. ч. 1 і 2 ст. 624 КПК); делегування під час дії на тери-

торії України надзвичайного або воєнного стану повноважень слідчого судді щодо надання дозволу на тимчасовий доступ до окремих речей і документів прокурору за погодженням з керівником прокуратури (п. 20-7 Перехідних положень КПК) [4].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що норми кримінального процесуального закону закріплюють широке коло видів делегування процесуальних повноважень, які можуть бути структуровані за такими класифікаційними критеріями: 1) за способом делегування процесуальних повноважень: делегування на підставі закону; делегування на підставі процесуального рішення делегуючого суб'єкта; 2) за взаємозв'язком учасників кримінального провадження, процесуальні повноваження яких делегуються: делегування за вертикаллю; делегування за горизонталлю; 3) за особливостями порядку кримінального провадження, в якому делегуються процесуальні повноваження: делегування у кримінальному провадженні, що здійснюється в загальному порядку; делегування у кримінальному провадженні, яке здійснюється з урахуванням притаманних йому особливостей, визначених нормами кримінального процесуального закону.

Література

1. Ковальчук С.О. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій на підставі доручення: загальні положення. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*: у 2 т.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 червня 2022 року). Одеса: Гельветика, 2022. Т. 2. С. 360–363.
2. Саковський А.А. Надання доручень як форма взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 1. С. 110–113.
3. Гловюк І.В., Завтур В.А. Тенденції змін кримінальної юстиції в умовах війни та права людини. *The Russian-Ukrainian war (2014-2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects*: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. P. 1123–1129.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.